The Finnish Centre for Evidence-Based Health Care
A JBI Centre of Excellence

Eduskunta
Tulevaisuusvaliokunta

Viite: Lausuntopyyntö: E 27/2024

Asia:
Valtioneuvoston selvitys: Suomen ennakkovaikuttaminen Euroopan terveysunionin tulevaisuuteen

Suomen JBI yhteistyökeskus (The Finnish Centre for Evidence-Based Health Care: A JBI Centre of Excellence) kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi ja antaa asiantuntijalausunnon koskien sitä, miten Euroopassa voitaisiin edistää ja vahvistaa näyttöön perustuvia ratkaisuita terveyskriisien ratkaisemisessa ja etenkin niiden ennaltaehkäisyssä.

Yleistä
Valtioneuvosto on laatinut selvityksen Suomen ennakkovaikuttamisesta Euroopan terveysunionin tulevaisuuteen. Suomen kannassa on tuotu esille eri politiikkatoimien vaikutusten arvioinnin tärkeyttä ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin, jotka voidaan nähdä myös kasvun ja kilpailukyvyn tekijänä. Kannassa korostetaan myös muun muassa ennaltaehkäisevän työn, digitalisaation ja innovaatioiden sekä riittävän ja ammattitaitoisen terveydenhuollon henkilöstön merkitystä Euroopan terveysunionin tulevaisuuteen vaikuttamisessa.

Suomen JBI yhteistyökeskus haluaa tuoda esille näyttöön perustuvien ratkaisujen ja niitä tukevien rakenteiden vahvistamisen merkityksen terveyskriisien ratkaisemisessa ja ennaltaehkäisemisessä.

Toimimalla näyttöön eli parhaaseen mahdolliseen tietoon ja sen pohjalta muodostettuun ymmärrykseen perustuen, mahdollistetaan olemassa olevien terveydenhuollon resurssien tarkoituksenmukainen kohdentaminen, toiminnan vaikuttavuuden ja kustannusvaikuttavuuden vahvistaminen, potilas- ja asiakasturvallisuuden edistäminen sekä kansalaisten inhimillinen hoito ja kohtaaminen. Kehitettäessä toimintatapoja näyttöön perustuen voidaan saada myös aikaan merkittäviä kustannussäästöjä terveydenhuollossa. Esimerkiksi laboratoriotutkimuksiin liittyvien preanalyyttisten virheiden suorat kustannukset Suomen terveydenhuollolle on arvoitu olevan vuosittain vähintään 10 miljoonaa euroa. Erilaisia vaaratapahtumia on arvioitu tapahtuvan 1 % näytteenotoista. Arvioiden mukaan joka neljäs kaikista laboratoriotutkimuksista johtuvista haittatapahtumista voi viivästyttää potilaan hoitoa, heikentää ennustetta ja aiheuttaa turhia kustannuksia.

Myös maailmanlaajuinen pula terveydenhuollon ammattilaisista korostaa entisestään ammatillisen osaamisen ja sen vahvistamisen merkitystä. Terveydenhuollon näyttöön perustuvalla toiminnalla ja ammattilaisten mahdollisuudella kehittää omaa osaamistaan on todettu olevan myönteinen vaikutus muun muassa hoitotyön veto- ja pitovoimaan.

Näyttöön perustuvat toimet terveyskriisien ratkaisemisessa ja ennaltaehkäisemisessä edellyttävät tieteellisen tutkimustiedon ja terveydenhuollon laatua kuvaavan seuranta- ja arviontiedon tuottamista ja hyödyntämistä poliittisessa päätöksenteossa, terveydenhuollon kehittämisessä ja terveydenhuollon ammattilaisten kliinisessä päätöksenteossa. Se edellyttää myös vahvoja rakenteita ja resursseja tieteellisen tutkimustiedon tiivistämiseen ja käyttöön saattamiseen sekä riittäviä resursseja näyttöön perustuvien ratkaisujen kehittämiseen, käyttöönottamiseen ja arvioimiseen. Esitettyjen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää olemassa olevien rakenteiden edelleen kehittämistä ja vahvistamista Euroopan unionin alueella.

Terveydenhuollon laatutieto auttaa tunnistamaan ennakoivasti kehittämistarpeita
Terveydenhuollon toimintaa ja sitä koskevia toimintatapoja, niiden toteutumista sekä tuloksellisuutta kuvaava seuranta- ja arviointitieto auttaa tunnistamaan ennakoivasti nykyisiin toimintatapoihin liittyviä kehittämistarpeita. Terveydenhuollon organisaatioissa, kansallisesti tai Euroopan unionin alueella kerättävä yhdenmukainen laatutieto mahdollistaa laatua koskevan vertailtavuuden ja sitä koskevan tutkimuksen toteuttamisen. Kerättävä tieto auttaa havaitsemaan muutostarpeita nykyisissä käytännöissä ja toimintatavoissa jo varhaisessa vaiheessa, ja mahdollistaa siten nopean ja ennakoivan reagoinnin havaittuihin muutostarpeisiin.

Terveydenhuollon laatua kuvaavan seuranta- ja arviointiedon kerääminen ja hyödyntäminen edellyttää rakenteita, toiminnan yhdenmukaistamista ja vastuunjaosta sopimista Euroopan unionin alueella. Laatutiedon potentiaalin hyödyntäminen edellyttää myös riittävän kattavan tiedon keräämistä koko terveydenhuoltoa koskien. Esimerkiksi Suomessa kerättävässä laatutiedossa on vielä muun muassa hoitotyön ja kuntoutuksen näkökulmasta kehittämis- ja laajentamistarpeita. Nykyisellään Suomessa seurattavat laaturekisterit ovat lääketieteellisten diagnoosien perusteella laadittuja, eivätkä ne vielä siten vastaa kaikilta osin hoitotyön ja kuntoutuksen laadun seuraamisen ja arvioinnin tarpeisiin. Laatutiedon kerääminen ja hyödyntäminen edellyttää kattavien ja yhteisten ydintietosisältöjen määrittämistä Euroopan unionin alueella sekä digitalisaation mahdollisuuksien ja tietojärjestelmien kehittämistarpeiden monialaista tarkastelua tiedon keräämisen ja hyödyntämisen tueksi.

Korkealaatuinen tutkimustieto näyttöön perustuvien ratkaisujen kivijalkana
Näyttöön perustuvien ratkaisujen kehittämisessä keskeisessä osassa on korkealaatuisen, tunnistettuihin tiedon tarpeisiin kohdentuvan tieteellisen tutkimustiedon tuottaminen. Korkealaatuisella tieteellisellä tutkimuksella varmistetaan myös osaltaan positiiviset vaikutukset Euroopan unionin alueen terveydenhuollon ammattilaisten osaamiseen, terveydenhuollon tuottavuuteen ja kilpailukykyyn.

Korkealaatuisen tieteellisen tutkimuksen tuottaminen edellyttää vahvaa tutkijakoulutusta, riittävän ja tutkimustiedon tarpeita vastaavan tutkimusrahoituksen varmistamista sekä muiden tutkimustyötä tukevien rakenteiden edelleen kehittämistä koko Euroopan alueella. Tutkimusrahoitusta ja muita tieteellistä tutkimusta koskevia tukirakenteita kohdennettaessa tulee huomioida laajalti terveydenhuoltoa ja sen kehittämistä koskevat tarpeet, sekä varmistaa eri tieteenalojen tasapuolinen kohtelu muun muassa tutkimusrahoitusta jaettaessa.

Edellytyksenä kriittisesti arvioitu ja ajantasainen näyttö
Yksittäisten ja satunnaisesti valittujen tutkimusten sijaan näyttöön perustuvien ratkaisujen edellytyksenä on rakenteet, jotka mahdollistavat tarkasteltavaan aiheeseen kohdentuvien tutkimusten kattavan ja järjestelmällisen läpikäynnin, tutkimusten kriittisen arvioinnin ja kootun tutkimusnäytön kokonaisuuden pohjalta muodostettujen johtopäätösten esittämisen. Tällaista näytön tiivistämistä toteutetaan esimerkiksi järjestelmällisten katsausten (*eng. systematic reviews*) ja näyttöön perustuvien suositusten muodossa. Näytön tiivistäminen luotettavalla tavalla edellyttää huolellista ja läpinäkyvää prosessia, jota toteutetaan tiedeyhteisössä hyväksyttyjen prosessien ja toimintaperiaatteiden mukaisesti. Tämän toteutumisen edellytyksenä on siihen kohdentuvien riittävien resurssien varmistaminen.

Suomessa on kaksi kansallista toimijaa, jotka laativat terveydenhuollon tarpeisiin näyttöön perustuvia suosituksia. Kansallisten suositusten tarkoituksena on muun muassa edistää terveydenhuollon ammattilaisten toiminnan vaikuttavuutta ja kustannusvaikuttavuutta sekä vähentää eri ammattilaisten toiminnassa esiintyvää perusteetonta vaihtelua. Ne ovat keskeisessä roolissa varmistamassa terveydenhuollon toimintaa esimerkiksi terveyskriisien ennaltaehkäisyssä.

Suomalainen Lääkäriseura Duodecim laatii Suomessa Käypä hoito -suosituksia lääkäreiden työhön ja Hoitotyön tutkimussäätiö Hotus-hoitosuosituksia® hoitotyöhön kohdentuen.
Suomalainen malli laatia hoitotyöhön kohdentuvia näyttöön perustuvia suosituksia on herättänyt kiinnostusta Euroopassa, sillä vastaavia hoitotyöhön kohdentuvia kansallisia toimijoita on vain vähän. Hoitotyöhön kohdentuvat suositukset mahdollistavat hoitotyön käytäntöjen näyttöön perustuvan kehittämisen ja vaikuttavuuden edistämisen tasa-arvoisesti muiden ammattiryhmien rinnalla. Suomea onkin pidetty monissa yhteyksissä esimerkkimaana näyttöön perustuvan hoitotyön edistämisessä. Euroopan unionin alueella tulee vahvistaa kattavasti eri terveydenhuollon ammattilaisten työtä tukevaa suositustoimintaa sekä varmistaa siten terveydenhuollon toiminnan vaikuttavuutta, laatua ja yhdenmukaisuutta. Suositustoiminnan vahvistamisessa tulee soveltuvin osin myös tarkastella Euroopan unionin alueella eri maiden välisen yhteistyön mahdollisuuksia. Tätä tukisi myös rahoituksen kohdentaminen kansallisten suositusten kääntämiseen englannin kielelle.

Pitkäjänteisen suositustoiminnan ohella tarvitaan myös ratkaisuja, jotka mahdollistavat ketterän reagoinnin esimerkiksi nopeasti vastaan tulevien ja ennakoimattomien terveyskriisien ratkaisemiseksi. Tällaiseen tarkoitukseen voivat soveltua nopealla aikataululla laadittavat tieteellisiin tutkimuksiin perustuvat näytön koosteet (*eng. rapid reviews*). Näytön koosteiden heikkoutena on niihin liittyvät laadun puutteet johtuen niiden nopeasta laadintaprosessista. Ne kuitenkin tarjoavat nopeassa aikataulussa toteutettavan, parhaan mahdollisen ymmärryksen tieteellisen tutkimuksen perusteella esitettävistä johtopäätöksistä.

Tukirakenteet näyttöön perustuvien ratkaisujen kehittämiseen ja käyttöönottoon
Terveydenhuollon näyttöön perustuvien ratkaisujen kehittäminen ja niiden käyttöönotto edellyttää myös omat tukirakenteensa. Ratkaisujen kehittäminen terveyskriisien ratkaisemiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi edellyttää moniammatillista ja -tieteellistä yhteistyötä ja hyvien käytänteiden jakamista Euroopan unionin alueella. Keskeisessä osassa ovat muun muassa eri terveydenhuollon ammattialoja edustavat asiantuntijaresurssit ja muu riittävä resurssointi kehittämistoimintaan, jotka tukevat niin käytäntöjen kehittämistä kuin niiden juurtumista sekä käyttöönoton jälkeisen toiminnan seurantaa ja arviointia. Keskeistä on myös varmistaa terveydenhuollon ammattilaisten osaaminen sekä mahdollistaa heidän laadukas toimintansa riittävillä toimintaan kohdentuvilla resursseilla, eri ammattikuntien vahvalla professiojohtamisella ja työkykyä- ja hyvinvointia tukevalla toimintaympäristöllä.

Lopuksi
Näyttöön perustuvat ratkaisut mahdollistavat terveydenhuollon vaikuttavan ja kustannusvaikuttavan toiminnan, resurssien tarkoituksenmukaisen kohdentamisen, potilas- ja asiakasturvallisuuden edistämisen ja kansalaisten inhimillisen kohtelun terveyskriisien ratkaisemisessa ja niiden ennaltaehkäisyssä. Tämän mahdollistaminen edellyttää moninaisia tukirakenteita, joilla varmistetaan terveydenhuollon laadun kattava seuranta ja arviointi, tunnistettuihin tarpeisiin kohdentuvan korkealaatuisen tieteellisen tutkimustiedon tuottaminen, järjestelmällisesti ja kattavasti koottavan ja luotettavan tutkimusnäytön tiivistäminen sekä riittävät resurssit myös kehittämistoimintaan. Keskeistä on myös vahvistaa yhteistyötä Euroopan unionin alueella ja jakaa tietoa hyvistä käytänteistä näyttöön perustuvaa toiminta tukevien rakenteiden tasalaatuiseksi vahvistamiseksi.

Heidi Parisod, johtaja
Suomen JBI yhteistyökeskus

Mikä on Suomen JBI yhteistyökeskus?
JBI on kansainvälinen voittoa tavoittelematon tutkimus- ja kehittämisorganisaatio, joka on erikoistunut näyttöön perustuvan terveydenhuollon kehittämiseen. JBI tuottaa näyttöön perustuvaan toimintaan tarvittavia resursseja, kuten järjestelmällisiä katsauksia, katsausten laadinnan koulutuksia sekä tukirakenteita näytön käyttöönottoon terveydenhuollossa.

Suomen JBI yhteistyökeskus (The Finnish Centre for Evidence-Based Health Care: A JBI Centre of Excellence) on yksi Euroopan alueen JBI yhteistyökeskuksista. Sen tehtävänä on muun muassa edistää järjestelmällisten katsauksen laadintaa ja muita näyttöön perustuvan terveydenhuollon tukirakenteiden kehittämistä Suomessa. Suomen JBI yhteistyökeskuksen hallinnoinnista vastaa Hoitotyön tutkimussäätiö (Hotus), jonka lisäksi yhteistyökeskukseen kuuluu neljä muuta yhteistoimintaosapuolta (Itä-Suomen yliopiston Sosiaali- ja terveysjohtamisen laitos, Kuopion yliopistollinen sairaala (Pohjois-Savon hyvinvointialue), Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun terveysalan yksiköt (Mikkeli ja Savonlinna), Terveyden ja hyvinvoinnin laitos). Yhteistyökeskuksella on myös seitsemän virallista yhteistyökumppania, joiden lisäksi se tekee aktiivista ja laajaa yhteistyötä muiden sidosryhmiensä kanssa.